

Van Herwijnen

door

B. de Keijzer

Inleiding

Op grond van een familieverwantschap tussen de geslachten Van Herwijnen en Both van der Eem was het nodig de genealogie Van Herwijnen op te stellen. Over deze familie is voor zover bekend geen genealogie gepubliceerd. Een uitzondering hierop vormt Bruisten van Herwijnen, een spraakmakend figuur. Door zijn huwelijk met een bastaarddochter van Willem V, hertog in Beieren, graaf van Holland en Henegouwen, wist hij een opvallende plaats in de geschiedenis in te nemen. In de archiefbronnen en literatuur is daarom veel over hem te vinden.¹

Vanwege de beperkte doelstelling heb ik geen volledigheid nagestreefd. In de oorkonden komt de toenaam 'van Herwijnen' ook voor als 'van Herwen'. De persoonsnamen zijn waar mogelijk genormaliseerd.

Emmen, 2025 (afgesloten 16 september).²

Een tiendblok, gelegen in het gerecht van Herwijnen

Omdat een tiendblok in het gerecht van Herwijnen, gelegen tussen de Wade-stege en het gerecht van Vuren, de dijk en de Marke (afb. 1), in 1342 in eigendom is overgedragen aan de hertog van Gelre, waarbij tevens de daarbij behorende retroakten zijn ingeleverd, zijn we niet alleen goed geïnformeerd over de bezitters van die tienden gedurende een periode van 20 jaar en de familieverbanden, maar aan de akten hangen voor het merendeel nog de zegels. Hierna volgen korte regesten van de desbetreffende akten:³

[1] 19-12-1322: Jonge Jan van Herwijnen Gijsbertsz. beleent Jan van Herwijnen, zijn oom, met een blok tienden, gelegen in het gerecht van Herwijnen; heergewaad een één pond, in aanwezigheid van de leenmannen Jan van Welte, Jan de Waal, Wouter Heimeriksz. en Spaan.

[2] 24-6-1326: Gijsbert die Bot van Herwijnen beleent jonkvrouw Bele, vrouw van Jan van Herwijnen, zijn oom, met een lijftocht van 35 zwarte Tournois per jaar, gevestigd op de tiende, die Jan van Herwijnen van hem in leen houdt, in aanwezigheid van de leenmannen Willem Petersz. van Heilwe en Jan de Waal.

[3] 8-2-1336: Adelisse, vrouwe van Herwijnen, beleent met raad en toestemming van Dirk Woutert, haar man en voogd, na overdracht door Jan van Herwijnen, haar oom, van de tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen, en door Bele, vrouw van Jan van Herwijnen, van haar lijftocht, gevestigd op de

¹ W.A. Beelaerts van Blokland, Een Gelderschen edelman in Hollandschen dienst en het beleg van Loevenstein in 1397, in: Bijdragen en mededelingen Gelre, deel 15 (1912), blz. 513 e.v.

² Deze nieuwe versie is afgesloten 13-8-2026, waarin nieuwe gegevens zijn opgenomen maar ook een fout in de genealogie is hersteld. Met dank aan Hans van Herwijnen (e-mail 13-7-2026), die mij daarop attendeerde en de bewijsakte aanwees. Eventuele aanvullingen en verbeteringen op deze publicatie s.v.p. richten aan de webmaster van HoGenDa: webmasters@onsvoorgeslacht.nl

³ In bijlage I zijn transcripties van de akten te vinden.

deze tienden, haar neef Gijsbert Roelofsz. van Herwijnen met de genoemde tienden, in aanwezigheid van de leenmannen Gerrit van den Rijs en Ludorp Spaan van Herwijnen.

[4] 4-8-1337: Adelisse van Herwijnen en Dirk Woutersz., beloven Jan van Herwijnen indien hij kan aantonen dat Bruisten Jansz. van Herwijnen uit de 'uterste' blok tienden, gelegen in het gerecht van Herwijnen, die vooruit 30 pond handgeld heeft ontvangen, en daarna 350 pond zal gaan ontvangen, dat wij alsdan voornoemde Jan van Herwijnen zullen belenen met de genoemde tienden.

[5] 4-8-1337: Bruisten Jansz. van Herwijnen heeft beloofd aan Jan van Herwijnen dat wanneer hij kan aantonen dat hij uit de tiende van Herwijnen 350 pond heeft ontvangen, te weten ieder jaar op 22 februari 30 pond, hij de genoemde tiende aan de jonkvrouw van Herwijnen zal opdragen ten behoeve van Jan van Herwijnen en zijn erfgenamen.

[6] 24-7-1340: Jan van Herwijnen en jonkvrouw Bele, zijn echtgenote, zijn voor jonkvrouw Adelisse van Herwijnen gekomen en hebben de tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen overgedragen ten behoeve van Jan Canssen. Bezegeld door Jan van Herwijnen, Adelisse van Herwijnen, en Jan van Hellu en Gijsbert Roelofsz., leenmannen.

[7] 24-7-1340: Adelisse van Herwijnen laat weten dat zij jonkvrouw Bele, vrouw van Jan van Herwijnen, heeft beleend met haar lijftocht op de halve tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen. Bezegeld door Jan van Hellu en Gijsbert Roelofsz., leenmannen.

[8] 31-7-1340: Gijsbert Roelofsz. heeft aan Adelisse van Herwijnen verzocht de halve tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen, komende 25 juli (1341) voor 3 jaar achtereenvolgens te belenen (a) Jan die Voogd, (b) Jan van Hellu, en (3) Jan van Herwijnen of zijn erfgenamen, behoudens de rechten van Jan Canssen, in aanwezigheid van de leenmannen Jan van Hellu en Jan de Sterke.

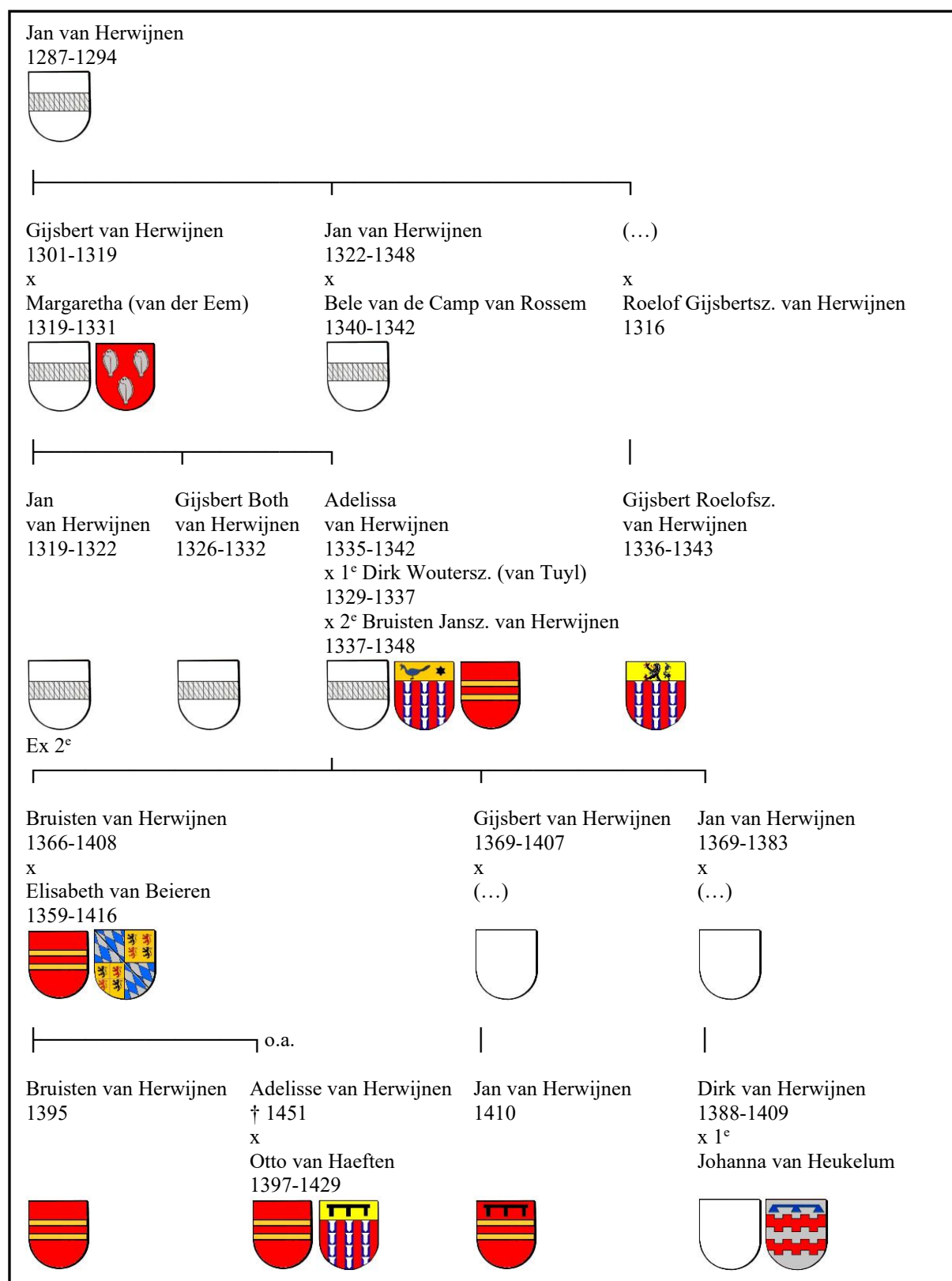
[9] 11-4-1342: Leonidus de Campo van Rossem verklaart ten overstaan van de schepenen van Zaltbommel, dat zijn zuster Bele, mede uit naam van haar kinderen bij Jan van Herwijnen in echt verwekt, van haar recht op de tienden te Herwijnen afstand zal doen ten behoeve van Reinoud, hertog van Gelre.

Afb. 1. Gemarkerd in rood de blok tienden te Herwijnen.

Heraldiek

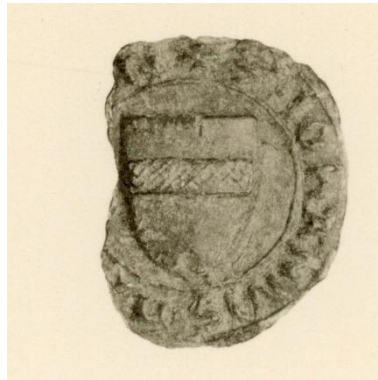
Hieronder volgt een overzicht van de genealogie Van Herwijnen (geneagram 1).

Geneagram 1. Wapenschouw en genealogie het geslacht Van Herwijnen.

I. *Jan van Herwijnen*, ridder (1294), vermeld 1287-1294, tr. (...), nog in leven 1316.

Op 28 september 1287 wordt Jan van Herwen door Reinoud, graaf van Gelre, hertog van Limburg, voor een jaarlijks inkomen van 30 kleine ponden, aangesteld tot erf-kastelein van de burcht te Rhenoy. Hij belooft de burcht met 10 man op eigen kosten te zullen verdedigen, en er gedurende een jaar 30 man te onderhouden, waarvan de kosten hem door de graaf zal worden vergoed.⁴ Hij bezegelt de oorkonde (afb. 2).⁵

Afb. 2. Zegel van Jan van Herwijnen (1287).⁶
(Geldersarchief)

Op 20 december 1294 getuigen de schepenen van Nijmegen dat heer Jan van Herwijnen, ridder, in pacht genomen heeft de tollén te Zuilichem, Driel en Malsen, zoals de graaf van Gelre die tot dusver bezeten had, en zulks voor de tijd van drie jaar.⁷

In de rekening over de periode 1294/95 wordt ‘domini Johannis de Herwen’ genoemd als zijnde de tollén van Zuilichem, Driel en Malsen in pacht te hebben.⁸

Kinderen:

1. *Gijsbert van Herwijnen*, volgt II.
2. *Jan van Herwijnen*, beleend met een blok tiende, gelegen Herwijnen, 19 december 1322,⁹ vermeld 1322-1340, overl. tussen 31 juli 1340 en 11 april 1342, tr. *Bele van de Camp van Rossem*, vermeld 1340-1342, overl. na 11 april 1342.

Adelisse, vrouwe van Herwijnen, beleent op 8 februari 1336 met raad en toestemming van Dirk Woutersz., haar man en voogd, na overdracht door Jan van Herwijnen, haar oom, van de tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen, en door Bele, vrouw van Jan

⁴ OGZ no. 1140, d.d. 28-9-1287; Nijhoff, Gedenkwaardigheden I, no. 6 en 7, d.d. 28-9-1287.

⁵ CSN no. 925.

⁶ Beschrijving: 1. omschrift: +S'IOHANNIS·DE·[HERWEI']N
2. kenmerken: rond, ca. 30 mm, geelwitte was, zwaar beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild,
4. wapen: een gearceerde dwarsbalk.

⁷ Nijhoff, Gedenkwaardigheden I, no. 41, d.d. 20-12-1294.

⁸ Meihuizen, Rekening Gelre, bijlage blz. 92-93.

⁹ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2374, d.d. 19-12-1322. Zie: bijlage I-1.

van Herwijnen, van haar lijftocht, gevestigd op de deze tienden, haar neef Gijsbert Roelofsz. van Herwijnen met de genoemde tienden.¹⁰

Adelisse van Herwijnen en Dirk Woutersz., beloven op 4 augustus 1337 Jan van Herwijnen indien hij kan aantonen dat Bruisten Jansz. van Herwijnen uit de 'uterste' blok tienden, gelegen in het gerecht van Herwijnen, die vooruit 30 pond handgeld heeft ontvangen, en daarna 350 pond zal gaan ontvangen, dat wij alsdan voornoemde Jan van Herwijnen zullen belenen met de genoemde tienden.¹¹

Op 4 augustus 1337 heeft Bruisten Jansz. van Herwijnen beloofd aan Jan van Herwijnen dat wanneer hij kan aantonen dat hij uit de tiende van Herwijnen 350 pond heeft ontvangen, te weten ieder jaar 30 pond op 22 februari, hij de genoemde tiende aan de jonkvrouw van Herwijnen zal opdragen ten behoeve van Jan van Herwijnen en zijn erfgenamen.¹²

Jan van Herwijnen en jonkvrouw Bele, zijn echtgenote, zijn op 24 juli 1340 voor jonkvrouw Adelisse van Herwijnen gekomen en hebben de tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen overgedragen ten behoeve van Jan Canssen. Bezegeld door Jan van Herwijnen (afb. 3), Adelisse van Herwijnen, Jan van Hellu en Gijsbert Roelofsz., leenmannen.¹³

Afb. 3. Jan van Herwijnen (1340).¹⁴
(Geldersarchief)

Adelisse van Herwijnen laat op 24 juli 1340 weten dat zij jonkvrouw Bele, vrouw van Jan van Herwijnen, heeft beleend met haar lijftocht op de halve tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen.¹⁵

¹⁰ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2376, d.d. 8-2-1336. Zie: bijlage I-3.

¹¹ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2381, d.d. 4-8-1337. Zie: bijlage I-4.

¹² Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2382, d.d. 4-8-1337. Zie: bijlage I-5.

¹³ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2388, d.d. 24-7-1340. Zie: bijlage I-6; Gedrukt: Van Doorninck, Akten Gelre en Zutphen-4, blz. 246.

¹⁴ Beschrijving: 1. omschrift: +S'IAN·VAN·HERWINEN*

2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, - was, gaaf.

3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in rondboogdriehoek geplaatst op een driehoekvormige sierlijst.

4. wapen: een gearceerde dwarsbalk.

¹⁵ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2385, d.d. 24-7-1340. Zie: bijlage I-7.

Gijsbert Roelofsz. heeft op 31 juli 1340 aan Adelisse van Herwijnen verzocht de halve tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen, komende 25 juli (1341) voor 3 jaar achtereenvolgens te belenen (a) Jan die Voogd, (b) Jan van Hellu, en (c) Jan van Herwijnen of zijn erfgenamen, behoudens de rechten van Jan Canssen.¹⁶

Leonidus de Campo van Rossem verklaart op 11 april 1342, ten overstaan van de schepenen van Zaltbommel, dat zijn zuster Bele, mede uit naam van haar kinderen bij Jan van Herwijnen in echt verwekt, van haar recht op de tienden te Herwijnen afstand zal doen ten behoeve van Reinoud, hertog van Gelre.¹⁷

3. (...) van Herwijnen, tr. Roelof Gijsbertsz. van Herwijnen, vermeld 1316.

Op 16 juli 1316 verkoopt Robert Lambertsz. van Alem voor 100 pond 5½ morgen land, gelegen onder Hellouw, aan Gerrit Lanchaer. Bezegeld door o.a. Roelof Gijsbertsz. van Herwijnen (Rodulphus dictus Ghibenzoen de Herwinen).¹⁸

Uit dit huwelijk:

1. *Gijsbert Roelofsz. van Herwijnen*, knaap (1331), schepen van Zaltbommel (1332), schepen van Tuil (1338,¹⁹ 1343), vermeld 1336-1343.

Adelisse, vrouwe van Herwijnen, beleent op 8 februari 1336 met toestemming van Dirk Woutersz., haar man en voogd, haar neef Gijsbert Roelofsz. van Herwijnen met de tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen, na overdracht door Jan van Herwijnen, haar oom, en met afstand van haar lijftocht door diens vrouw Bele.²⁰

Afb. 4. Zegel van Gijsbert Roelofsz. van Herwijnen (1340).²¹
(Geldersarchief)

¹⁶ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2384, d.d. 31-7-1340. Zie: bijlage I-8.

¹⁷ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2373, d.d. 11-4-1342. Zie: bijlage I-9; Nijhoff, Gedenkwaardigheden I, no. 388, d.d. 12-4-1342.

¹⁸ De Fremery, Cartularium, no. 174, d.d. 16-7-1316.

¹⁹ J.D. Wagner, Schepenen van het oude Thule nu Tuil in de jaren 1336-1482, in: *De Wapenheraut* jrg. 16/17 (1912/13), blz. 70-72.

²⁰ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2376, d.d. 8-2-1336. Zie: bijlage I-3.

²¹ Beschrijving: 1. omschrift: [+S'G]HISEBRECHT·[ROLOFS·SO·VA·HE]RWINE:

2. kenmerken: rond, ca. 24 mm, - was, beschadigd.

3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in een rondboogvierhoek, de bovenste versierd met een adelaar met gespreide vleugels, de linker- en rechter boog met twee figuren, geplaatst op een vierhoekvormige sierlijst.

4. wapen: drie palen van vair met in een schildhoofd beladen met een uitkomende leeuw.

Jan van Herwijnen en jonkvrouw Bele, zijn echtgenote, zijn op 24 juli 1340 voor jonkvrouw Adelsse van Herwijnen gekomen en hebben de tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen overgedragen ten behoeve van Jan Canssen. Bezegeld door o.a. Gijsbert Roelofsz., leenman (afb. 4).²²

Op 16 juni 1343 zegelt Gijsbert Roelofsz. van Herwijnen als schepen van Tuil een oorkonde (afb. 5).²³

Afb. 5. Zegel van Gijsbert Roelofsz. van Herwijnen (1343).²⁴
(Geldersarchief, foto auteur)

II. *Gijsbert van Herwijnen Jansz.*, knaap (1318), richter van de Veluwe (1318), vermeld 1301-1319, overl. tussen 13 september 1320 en 19 december 1322, tr. *Margaretha (van der Eem)*,²⁵ vermeld 1319-1331, dr. van Gijsbert Both van der Eem en (...). Zij tr. 2^e (voor 18 februari 1331) Dirk van Appeltern 'de oude', ridder (1331), vermeld 1331-1348, zn. van Johan van Appeltern.

Op 6 mei 1301 verkoopt Rudolf van Deil 8 morgen land, gelegen te Vrowijk onder Deil, voor 200 pond aan Hendrik van Heessel, en belooft te zullen bewerken dat de heer Van Cuyk en Gijsbert van Herwijnen (Ghiselbertum, quondam filium domini Johannes de Herwinen), afstand zullen doen van hun rechten daarop.²⁶

De schepenen van Zaltbommel oorkonden dat op 16 oktober 1316 Gijsbert van Herwijnen aan Jan van Arkel, ridder, al zijn goederen, en dat wat hij van zijn moeder zal erven, heeft opgedragen totdat deze voldaan zal zijn van de schulden, die hij ten behoeve van Gijsbert op zich heeft genomen.²⁷ In een lijst van leen- en dienstmannen van de graaf van Gelre van 3 september 1318 wordt o.a. genoemd Gijsbert van Herwijnen (Gyselbrechts van Herwen).²⁸ Op

²² Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2388, d.d. 24-7-1340. Zie: bijlage I-6; Gedrukt: Van Doorninck, Akten Gelre en Zutphen-4, blz. 246, d.d. 24-7-1340.

²³ Geldersarchief, HHA Waardenburg en Neerijnen, inv.nr. 1893, d.d. 16-6-1343.

²⁴ Beschrijving: 1. omschrift: +S'G[HISEBRECHT·R]OLOFS·SO·[VA·HERWINE]:

2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, bruine was, beschadigd.

3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in een rondboogvierhoek, de bovenste versierd met een adelaar met gespreide vleugels, de linker- en rechter boog met (verm.) twee aapjes, geplaatst op een vierhoekvormige sierlijst.

4. wapen: drie palen van vair met in een schildhoofd beladen met een uitkomende leeuw.

²⁵ B. de Keijzer, *Both van der Eem* (Emmen, 2025). Gepubliceerd op HoGenDa.

²⁶ De Fremery, *Cartularium*, no. 113, d.d. 6-5-1301.

²⁷ Drossaers, *Domeinraad II*, regest no. 44, d.d. 16-10-1312.

²⁸ Nijhoff, *Gedenkwaardigheden I*, no. 178, d.d. 3-9-1318.

14 december 1318 bevestigt Reinoud, zoon van de graaf van Gelre, de vrijheden en voorrechten van de stad Zutphen, in bijzijn van zijn moeder, zuster en raden w.o. Gijsbert van Herwijnen, richter van de Veluwe, knaap.²⁹

De prelaten en de kapittelen van de stad Utrecht, de abt en het convent van St. Paulus, en de commandeurs en broeders van St. Johannes en de Duitse Orde, berichten op 17 maart 1319 de paus, dat zij tegenover Reinoud, zoon van Reinoud, graaf van Gelre, Wouter van Keppel, Borre van Doornik, Jacob van Mierlaer, Godfried van Tengnagel, Bernard van Dorenwaard, Boudewijn van Avezaath, Pieter van de Lek en Dirk van Meurs, ridders, en Gerard van Baarsdonk, Gijsbert van Herwijnen, Gijsbert van Haaften en Gerard van Bruchem, knapen, die in hun strijd tegen de vrijheid van de kerk tot hun vertegenwoordigers benoemen Egidius van Bake en Hendrik Vrencke, kanunniken van respectievelijk de Dom en St. Pieter.³⁰ Ludolf, vroeger 'rector scholarium' te Osnabrück, procureur van de hiervoor genoemde Reinoud, zoon van Reinoud, graaf van Gelre, enz. (w.o. Gijsbert van Herwijnen), dient namens hun een klacht in tegen de abt en het convent van St. Paulus, enz., en verklaart dat alle geestelijke goederen binnen het graafschap Gelre steeds schatting betaalden. Deze ongedateerde oorkonde zal tussen 17 maart 1319 en 13 december 1320 vervaardigd zijn.³¹

Op 2 november 1319 blijkt dat de lijftocht voor Margaretha, gehuwd met Gijsbert van Herwijnen, gevestigd is op de 'Kokshoeve', bestaande uit twee hoeven, gelegen Herwijnen, dat wordt bevestigd door hun zoon Jan van Herwijnen.³² Heer Dirk (van Appeltern)³³ draagt voor Margaretha van Ewijk,³⁴ zijn vrouw, op 18 februari 1331 de 'Kokshoeve' over aan Pieter van Gripenstein, zoon van heer Otto van Asperen en Hagestein.³⁵

Uit dit huwelijk:

1. *Jonge Jan van Herwijnen Gijsbertsz.*, vermeld 1319-1322, overl. voor 24 juni 1326.

Afb. 6. Zegel van Jan van Herwijnen (1322).³⁶
(Geldersarchief)

²⁹ Nijhoff, Gedenkwaardigheden I, no. 182, d.d. 14-12-1318.

³⁰ Van Berkelbach van der Sprenkel, no. 410, d.d. 17-3-1319.

³¹ Van Berkelbach van der Sprenkel, no. 434, d.d. [tussen 17-3-1319 en 13-12-1320].

³² NA, AGH inv.nr. 620, fol. 6, no. 10, d.d. 2-11-1319. Zie: bijlage II; Kort, Grafelijke lenen in Gelre-2 (1988), blz. 19 (leen 22).

³³ Van Winter, Ministerialiteit, blz. 310-311. Het geslacht Van Appeltern was gegoed in Ewijk.

³⁴ Zij wordt, zoals gebruikelijk, in deze oorkonde met de toenaam van haar echtgenoot vermeld.

³⁵ Kort, Grafelijke lenen in Gelre-2 (1988), blz. 19 (leen 22A).

³⁶ Beschrijving: 1. omschrift: +S'IOHANNIS·VA·HERWINE

2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, - was, gaaf.

3. zegelbeeld: een gotisch schild.

4. wapen: een gearceerde dwarsbalk.

5. opmerking: het zegel is geplet, waardoor het omschrift moeilijk te lezen is.

Jonge Jan van Herwijnen Gijsbertsz. beleent op 19 december 1322 Jan van Herwijnen, zijn oom, met een blok tienden, gelegen in het gerecht van Herwijnen; heergewaad een één pond, in aanwezigheid van de leenmannen Jan van Welte, Jan de Waal, Wouter Heimeriksz. en Spaan, en bezegeld de oorkonde (afb. 6).³⁷

2. *Gijsbert Both van Herwijnen*, knaap (1331), schepen van Zaltbommel (1332), vermeld 1326-1332, overl. tussen 1 januari 1332 en 17 augustus 1335.

Gijsbert die Bot van Herwijnen beleent op 24 juni 1326 jonkvrouw Bele, vrouw van Jan van Herwijnen, zijn oom, met een lijftocht van 35 zwarte Tournois per jaar, gevestigd op de tiende, die Jan van Herwijnen van hem in leen houdt, en bezegelde de oorkonde (afb. 7).³⁸

Afb. 7. Zegel van Gijsbert die Bot van Herwijnen (1326).³⁹
(Geldersarchief)

In de stukken uit 1331 betreffende het huwelijk van graaf Reinoud van Gelre en Eleonora van Engeland bevindt zich een ongedateerde oorkonde, waarin de graaf een jaarrente uit de inkomsten van de Veluwe etc. aan zijn gemalin toekent. Genoemd in de getuigenrij o.a. Gijsbert van Herwijnen, knaap.⁴⁰

Voor de schepenen van Zaltbommel leggen op 1 januari 1332 ‘nobis Arnoldus de Hemert, Ghysbertus de Herwynen, Daniell Koc et Gerardus Friso senior’ de belofte af om de burcht te Hemert ten behoeve van de graven van Gelre te ‘bewaren’.⁴¹

3. *Adelissa van Herwijnen*, volgt III.

III. *Adelissa van Herwijnen Gijsbertsdr.*, vrouwe van Herwijnen, vermeld in de schatting van het land van Gelre 1369,⁴² vermeld 1335-1342, overl. na 12 april 1342, tr. 1^e *Dirk Woutersz.*

³⁷ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2374, d.d. 19-12-1322. Zie: bijlage I-1.

³⁸ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2375, d.d. 24-6-1326. Zie: bijlage I-2.

³⁹ Beschrijving: 1. omschrift: [+‘S·GIS]EL[BERTI]·DIE·BOT·DE·H[-]W[-]
2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, bruine was, zwaar beschadigd.
3. zegelbeeld: een halfroond schild bevat in twee accolades.
4. wapen: een gearceerde dwarsbalk.
5. opmerking: het zegel is gerestaureerd en erg geschonden, waardoor het omschrift nauwelijks te lezen is.

⁴⁰ Nijhoff, Gedenkwaardigheden I, no. 252, d.d. 1331.

⁴¹ Nijhoff, Gedenkwaardigheden I, no. 255, d.d. 1-1-1332.

⁴² Van Doorninck, Schatting, blz. 245: ‘Harwynen, die joncfrou van Herwinen iiii pond’.

(van Tuyl),⁴³ vermeld 1329-1337, overl. tussen 4 augustus 1337 en 24 juli 1340, zn. van Wouter van Tuyl en Elisabeth (...), tr. 2^e (tussen 31 juli 1340 en 12 april 1342) *Bruisten Jansz. van Herwijnen*, vermeld 1337, 1342, overl. na 12 april 1342, zn. van Jan Bruistensz.

In 1329 verklaren Elisabeth, weduwe van Wouter van Tuyl, en haar zoon Dirk, hun huis en hof te Tuyl met 2 morgen land daaraan verkocht te hebben aan Jacob van Mierlar, ridder, en Johan Moliart, kapelaan.⁴⁴

Op 17 augustus 1335 hebben Adelisse van Herwijnen Gijsbertsdr., en Dirk Woutersz., haar man, hun huis, hof en boomgaard tot Herwijnen, gelegen op de Laak, met 4 morgen land, genaamd 'des Graven lant', de windmolen, 10 morgen te Hellouw, gelegen naast Gerrit de Joede, de halve visserij, en 4 morgen land aldaar, gelegen op de Woerd, ontvangen die zij in leen houden.⁴⁵ Met het zegel van Adelisse van Herwijnen (afb. 8).

Afb. 8. Zegel van Adelissa van Herwijnen (1335).⁴⁶
(Geldersarchief)

Adelisse, vrouwe van Herwijnen, beleent met raad en toestemming van Dirk Woutersz., haar man en voogd, na overdracht door Jan van Herwijnen, haar oom, van de tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen, en door Bele, vrouw van Jan van Herwijnen, van haar lijftocht, gevestigd op de deze tienden, op 8 februari 1336 haar neef Gijsbert Roelofsz. van Herwijnen met de genoemde tienden, in aanwezigheid van de leenmannen Gerrit van den Rijs en Ludorp Spaan van Herwijnen, en bezegeld de oorkonde (afb. 9).⁴⁷

⁴³ Van Winter, Ministerialitet, blz. 325. Zij noemt hem 'Dirk Wouters van Tuyl'. In de oorkonden wordt hij 'Dirk Wautert' genoemd, en nooit met de toenaam 'Van Tuyl'.

⁴⁴ Sloet, Leenaktenboeken-5, blz. 487.

⁴⁵ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 220, d.d. 17-8-1335. Zie: bijlage III; Gedrukt: Van Doorninck, Akten Gelre en Zutphen-4, blz. 75-76; Nijhoff, Gedenkwaardigheden I, no. 304, d.d. 17-8-1335; Sloet, Leenaktenboeken-5, blz. 464 (leen 197).

⁴⁶ Beschrijving: 1. omschrift: S'ADELISEN·IONFROVVE·VA·H'WINE

2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, - was, gaaf.

3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in twee accolades.

4. wapen: een gearceerde dwarsbalk.

⁴⁷ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2376, d.d. 8-2-1336. Zie: bijlage I-3.

Afb. 9. Zegel van Adelissa van Herwijnen (1336).⁴⁸
(Geldersarchief)

Adelisse van Herwijnen en Dirk Woutersz., beloven op 4 augustus 1337 Jan van Herwijnen indien hij kan aantonen dat Bruisten Jansz. van Herwijnen uit de ‘uterste’ blok tienden, gelegen in het gerecht van Herwijnen, die vooruit 30 pond handgeld heeft ontvangen, en daarna 350 pond zal gaan ontvangen, dat wij alsdan voornoemde Jan van Herwijnen zullen belenen met de genoemde tienden. De oorkonden wordt bezegeld door Dirk Woutersz. (afb. 10 - links) en Adelissa van Herwijnen (afb. 10 - rechts).⁴⁹

Afb. 10. Zegel van Dirk Woutersz. (links)⁵⁰ en Adelissa van Herwijnen (rechts)⁵¹ (1337).
(Geldersarchief)

⁴⁸ Beschrijving: 1. omschrift: S'ADELISEN·IONFRO[VVE·VA·H']WINE
2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, - was, zwaar beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in twee accolades.
4. wapen: een gearceerde dwarsbalk.
5. opmerking: omschrift aangevuld naar het zegel van 1335.

⁴⁹ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2381, d.d. 4-8-1337. Zie: bijlage I-4.

⁵⁰ Beschrijving: 1. omschrift: +S'DIDERIC·WAVTER[-]
2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, beschadigd.
3. zegelbeeld: een halfrond schild.
4. wapen: drie palen van vair met in een schildhoofd recht een lopende vogel en links een 6-puntige ster.

⁵¹ Beschrijving: 1. omschrift: S'ADELISEN·IONFR[OVVE·V]A·H'WINE
2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, groen was, beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in twee accolades.
4. wapen: een gearceerde dwarsbalk.
5. opmerking: omschrift aangevuld naar het zegel van 1335.

Bruisten Jansz. van Herwijnen heeft beloofd op 4 augustus 1337 aan Jan van Herwijnen dat wanneer hij kan aantonen dat hij uit de tiende van Herwijnen 350 pond heeft ontvangen, te weten ieder jaar op 22 februari 30 pond, hij de genoemde tiende aan de jonkvrouw van Herwijnen zal opdragen ten behoeve van Jan van Herwijnen en zijn erfgenamen.⁵² De oorkonde is bezegeld door Bruisten Jansz. van Herwijnen (afb. 11), Adelissa van Herwijnen (grotendeels verloren), en Dirk Woutersz. (afb. 12).

Afb. 11. Zegel van Bruisten van Herwijnen (1337).⁵³
(Geldersarchief)

Afb. 12. Zegel van Dirk Woutersz. (1337).⁵⁴
(Geldersarchief)

Jan van Herwijnen en jonkvrouw Bele, zijn echtgenote, zijn op 24 juli 1340 voor jonkvrouw Adelsse van Herwijnen gekomen en hebben de tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen overgedragen ten behoeve van Jan Canssen. Bezegeld door Jan van Herwijnen, Adelsse van Herwijnen (afb. 13), en Jan van Hellu en Gijsbert Roelofsz., leenmannen.⁵⁵

⁵² Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2382, d.d. 4-8-1337. Zie: bijlage I-5.

⁵³ Beschrijving: 1. omschrift: +S'BRVNSTTEN·IAN·B[RV]NSTTENSOVNE
2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, groene was, licht beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild.
4. wapen: twee dwarsbalken.

⁵⁴ Beschrijving: 1. omschrift: [+S']DIDER[IC·WA]VTER[-]
2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, beschadigd.
3. zegelbeeld: een halfroond schild.
4. wapen: drie palen van vair met in een schildhoofd recht een lopende vogel en links een 6-puntige ster.

⁵⁵ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2388, d.d. 24-7-1340. Zie: bijlage I-6; Gedrukt: Van Doorninck, Akten Gelre en Zutphen-4, blz. 246.

Afb. 13. Zegel van Adelissa van Herwijnen (1340).⁵⁶
(Geldersarchief)

Adelisse van Herwijnen laat op 24 juli 1340 weten dat zij jonkvrouw Bele, vrouw van Jan van Herwijnen, heeft beleend met haar lijftocht op de halve tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen, en bezegeld de oorkonde (afb. 14).⁵⁷

Afb. 14. Zegel van Adelissa van Herwijnen (1340).⁵⁸
(Geldersarchief)

Gijsbert Roelofsz. heeft op 31 juli 1340 aan Adelisse van Herwijnen verzocht de halve tiende, gelegen in het gerecht van Herwijnen, komende 25 juli (1341) voor 3 jaar achtereenvolgens te belenen (a) Jan die Voogd, (b) Jan van Hellu, en (c) Jan van Herwijnen of zijn erfgenamen, behoudens de rechten van Jan Canssen, in aanwezigheid van de leenmannen Jan van Hellu en Jan de Sterke. Met het zegel van Adelisse van Herwijnen (afb. 15).⁵⁹

⁵⁶ Beschrijving: 1. omschrift: S'ADELISEN·IONFROVVE·VA·H'WINE
2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, - was, gaaf.
3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in twee accolades.
4. wapen: een gearceerde dwarsbalk.

⁵⁷ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2385, d.d. 24-7-1340. Zie: bijlage I-7.

⁵⁸ Beschrijving: 1. omschrift: S'ADELISEN·IONFROVVE·VA·H'WINE
2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, - was, licht beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in twee accolades.
4. wapen: een gearceerde dwarsbalk.

⁵⁹ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 2384, d.d. 31-7-1340. Zie: bijlage I-8.

Afb. 15. Zegel van Adelissa van Herwijnen (1340).⁶⁰
(Geldersarchief)

Op 12 april 1342 leggen Gerard van den Rijn, en Woutert, zijn zoon, enerzijds, en Bruisten Jansz. en zijn wettige vrouw, Adelsse van Herwijnen, anderzijds, hun onderlinge twist voor aan Reinoud, hertog van Gelre en Zutphen, die daarin een definitieve uitspraak zal doen. Hierin zullen heer Hubrecht Schenk, heer van Culemborg, en heer Dirk van Herlaer, heer van Ameide, leenmannen van Gelre, als arbiters optreden.⁶¹ Met de zegels van Bruisten Jansz. (afb. 16 - rechts) en Adelsse van Herwijnen (afb. 16 - links).

Afb. 16. Zegel van Bruisten Jansz. (links)⁶² en Adelissa van Herwijnen (rechts)⁶³ (1342).
(Geldersarchief)

Uit het tweede huwelijk:

⁶⁰ Beschrijving: 1. omschrift: S'ADELISEN·IONFROVVE·VA·H'WINE
2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, - was, licht beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in twee accolades.
4. wapen: een gearceerde dwarsbalk.

⁶¹ Geldersarchief, Graven en hertogen van Gelre, graven van Zutphen (toegang 0001), inv.nr. 155 resp. 156, d.d. 12-4-1342. Zie: bijlage IV en V.

⁶² Beschrijving: 1. omschrift: +S'BRVNSTTEN·IAN·BR[VN]STTENSOVNE
2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, groene was, licht beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild.
4. wapen: twee dwarsbalken.

⁶³ Beschrijving: 1. omschrift: [S'ADE]LISEN·IONFROVVE·VA·H'W[INE]
2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, groene was, zwaar beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in twee accolades.
4. wapen: een gearceerde dwarsbalk.

1. *Bruisten van Herwijnen*,⁶⁴ heer in Stavenisse (1386), van Herwijnen (1402), knaap (1377), ridder (1386), schepen van Tuil (1366),⁶⁵ vermeld in de schatting van het land van Gelre 1369,⁶⁶ dijkgraaf van de Grote Waard (1373-1375, 1380-1388), vermeld in de landvrede van Gelre 1377,⁶⁷ kastelein van Loevestein (1378, 1393), baljuw van Zierikzee (1382, 1385), nam deel aan het beleg van Damme in de zomer van 1385, raad van hertog Albrecht (1387-1396), baljuw van Kennemerland (1388), rentmeester van Zeeland beoosten Schelde (1390-1397), belast met het bedijken van het oude land van Stavenisse 28 april 1391, koopt het ambacht Henegouwen op Duiveland 9 april 1393, rentmeester van Zierikzee (1394), krijgt opdracht twee schepen gereed te maken voor de tocht tegen de Friezen beraamt 27 mei 1396, beleend als vergoeding voor aan de hertog Albrecht voorgeschoten bedragen met het land van Altena en Woudrichem 20 juli 1396, ontslagen als rentmeester Beoosten schelde en verbannen wegens manslag en moet in gijzeling gaan in Amsterdam, ontsnapt echter tussen 21 en 24 februari 1397 en begeeft zich naar Loevestein, bestookt vandaar uit de Dordtse rivierhandel april 1397, wat tot een beleg van Loevestein (dat door zijn naaste familie wordt verdedigd) leidt, doch waaruit hij van tevoren is gevlucht, verblijft daarna waarschijnlijk in Gelderland, verzoent zich met hertog Albrecht, en wordt weer vermeld als diens raad 27 maart 1400, vermeld 1366-1408, overl. tussen 1412 en 6 december 1415, tr. *Elisabeth van Beieren*, vermeld vanaf 1359, wanneer zij van hertog Albrecht jaarlijks 30 pond Hollands voor haar onderhoud ontvangt, bevestigt in haar lijftocht in alle lenen van haar man in Holland en Zeeland (uitgezonderd Stavenisse) 8 april 1392, verkoopt een huis te Haarlem 1398, verkrijgt van hertog Willem VI diverse renten in 1412, en 40 pond uit het rentmeesterschap van Schoonhoven 17 april 1414, vermeld 1359-1416, overl. na 6 oktober 1416, memorie 15 januari,⁶⁸ bastaarddochter van Willem V, hertog in Beieren, graaf van Holland en Henegouwen, bij Catharina Gerrit Busendochter.

De schepenen van Tuil bevestigen op 22 december 1374 de overdracht door Hendrik Rutgersz., van 2 hond 60 roeden land, ‘in de Eng’, gelegen in Herwijnen, aan Bruisten van Herwijnen, ridder, en Wouter van Zoelen, voor 60 pond.⁶⁹

Hertog Albrecht bevestigt op 11 september 1382 de ontvangst van 50 oude gouden schilden voor de proviand van zijn herberg van (Koenraad), proost, van Bruisten van Herwijnen, baljuw van Zierikzee, ridder.⁷⁰ Op 18 juni 1385 geeft hertog Albrecht een schuldbekentenis af aan Bruisten van Herwijnen, voor een bedrag van 3.102 pond 14 schellingen en 4 duit van het dijkgraafschap van de Grote Waard.⁷¹

⁶⁴ W.A. Beelaerts van Blokland, Een Gelderschen edelman in Hollandschen dienst en het beleg van Loevenstein in 1397, in: *Bijdragen en mededelingen Gelre*, deel 15 (1912), blz. 513 e.v. (hij heeft ten onrechte Jan van Herwijnen, die gelijk optreedt met Bruisten van Herwijnen, als diens vader beschouwd); Dek, Graven van Holland, blz. 63 (hij heeft er vervolgens ‘Brustijn Jansz. van Herwijnen’ van gemaakt); Gens Nostra jrg. 45 (1990), blz. 384-385.

⁶⁵ J.D. Wagner, Schepenen van het oude Thule nu Tuil in de jaren 1336-1482, in: *De Wapenheraut* jrg. 16/17 (1912/13), blz. 70-72.

⁶⁶ Van Doorninck, Schatting, blz. 247: ‘Harwynen, Bruusten van Harwiene viii pond, Ghisebrecht, sin brueder, viii pond’.

⁶⁷ Nijhoff, Gedenkwaardigheden III, no. 31, d.d. 6-1-1377.

⁶⁸ Streekarchief Bommelerwaard, Oud-archief Zaltbommel, Necrologium Zaltbommel, blad 7, d.d. 15 januari: ‘Is overleden Elizabeth Brustini die heeft gelegateerd 8 schellingen uit een stuk land in Haeften’.

⁶⁹ NA, AGH inv.nr. 1167, d.d. 22-12-1374.

⁷⁰ NA, AGH inv.nr. 2086, d.d. 11-9-1382.

⁷¹ NA, AGH inv.nr. 2087, d.d. 18-6-1385.

Op 25 juni 1386 wordt voor de schepenen van Zaltbommel een vonnis vastgelegd uitgesproken door de ‘rigters’ Gerrit van Hoesden en Gijsbert Cock van Weerdenburg, in verband met de door Bruisten van Herwijnen, ridder, gepleegde gewelddadigheden op het land en water, waaraan zijn broer, Gijsbert van Herwijnen, ook een aandeel in heeft gehad.⁷² Vervolgens belooft Bruisten van Herwijnen, ridder, op 22 juli 1386 kwijtschelding van de ‘oervede’, die hem door de onderzaten van de hertog van Gelre mocht zijn gedaan, en bezegeld de oorkonde (afb. 17).⁷³

Afb. 17. Zegel van Bruisten van Herwijnen, ridder (1386).⁷⁴
(*Geldersarchief*)

Op 20 januari 1388 wordt heer Bruisten van Herwijnen, dijkgraaf, de tiende van Leerambacht in de Tieselenswaard met dijkrecht toegewezen. Hij wordt op 2 november 1392 in dit leen bevestigd.⁷⁵

Albrecht, hertog in Beieren, etc., draagt op 8 juni 1391 de gorzen aan de zuidzijde van Schouwen, buiten de dijk van Zuidkerke, aan heer Bruisten van Herwijnen, zijn zwager (= behuwd-neef), om te bedijken.⁷⁶

Willem, hertog van Gelre, en Albrecht, hertog in Beieren, etc. oorkonden op 25 april 1392 dat heer Bruisten van Herwijnen, ridder, of degene die hij daartoe opdracht geeft, het huis en heerlijkheid van Ameide met al zijn toebehoren en het huis tot Everstein met

⁷² Nijhoff, *Gedenkwaardigheden III*, no. 114, d.d. 25-6-1386.

⁷³ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 716, d.d. 22-7-1386. Zie: bijlage VI); Nijhoff, *Gedenkwaardigheden III*, no. 115, d.d. 22-7-1386.

⁷⁴ Beschrijving: 1. omschrift: [-]WINE/DOMINI-IN-STAVENIS
2. kenmerken: rond, ca. 30 mm, - was, beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild, waarboven in een nis een helm met als helmteken een brakkenkop met een halve en ter weerszijden versierd met door ranken, de nis geflankeerd links van een (niet te onderscheiden) en rechts van een knielende ridder.
4. wapen: twee dwarsbalken.
5. bijzonderheden: gerestaureerd.

⁷⁵ Kort, *Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard* (1996), blz. 287 (leen 90).

⁷⁶ NA, AGH inv.nr. 1168, d.d. 8-6-1391.

al zijn toebehoren, dat hij van ons ontvangen heeft, zal teruggeven binnen één maand indien één van de twee zal overlijden.⁷⁷

Opmerking

In de aanloop naar de hierboven opdracht lag een hele geschiedenis vooraf dat begon in 1387 toen de heren van Vianen door een profijtelijk huwelijk te sluiten met de erfdochter van Herlaar. Hierdoor ontstond er een forse gebiedsuitbreiding met Ameide, Tienhoven, Noordeloos en Meerkerk. De goederen van de heren van Arkel en van Vianen lagen ten gevolge daarvan tegen elkaar en verspreid. Nadat de van Arkels het plaatsje Hagestein begonnen te versterken ontstonden tussen beide partijen conflicten, dat uitliep in een regelrechte strijd, waarbij, na wederzijdse plundertochten, de heren van Vianen het onderspit dolf. In 1388 volgde bemiddeling door de ruwaard Albrecht, de bisschop van Utrecht en de hertog van Gelre. Het bestand werd steeds wederzijds geschonden, waarna de partijen op 18 mei 1389 werden gedagvaard. Ondanks dat bleef de strijd tot februari 1391 voortduren. Er werd een nieuwe bestand gesloten, waarbij als borg de heerlijkheid Ameide en de burcht Everstein aan het gezag van respectievelijk de heren van Vianen en Arkel onttrokken en onder beheer van Bruisten van Herwijnen gesteld.⁷⁸

Albrecht, hertog in Beieren, graaf van Holland, enz., geeft heer Bruisten van Herwijnen op 3 december 1393 erfelijk in leen ca. 18 gemet tienden, gelegen in Mallant en Poortvliet, die hij had gekocht van Alijt Goeswijnsdr. van Houthuysen.⁷⁹

Op 11 mei 1394 beklaagt Roelof van Emmikhoven zich over de abt en het convent van Berge aangaande de nagelaten goederen van zijn broer heer Reinout, proost van Berne. Beide partijen laten zich onderwerpen aan de uitspraak van heer Bruisten van Herwijnen, ridder, heer van Stavenisse en rentmeester van Zierikzee, en Willem van Croonenburg, kastelein van Heusden.⁸⁰

Heer Bruisten van Herwijnen wordt op 23 april 1395 beleend bij koop met een goed van ongeveer 40 pond per jaar, het goed op Harnas bij Delft en een ambacht in Schiebroek, nadat Jan, heer van de Lek en van Breda, en Floris Gijsbertsz. beiden het had verbeurd.⁸¹ Het derde leen zal versterven op zijn oudste zoon Bruisten, respectievelijk op diens jongere broer Jan van Herwijnen

Akte van verblijf, gedateerd 26 maart 1396, waarin vele personen worden genoemd w.o. Bruisten van Herwijnen, heer van Stavenisse, ridder.⁸²

Op 25 januari 1397 krijgt Floris Gijsbertsz. vergiffenis en zal de eigendomsbewijzen van een ambacht in Schiebroek terugkrijgen van heer Bruisten van Herwijnen, die gegijzeld wordt totdat hij ze heeft overgedragen.⁸³

⁷⁷ Van Doorninck, Akten Gelre en Zutphen-2, blz. 292-293, d.d. 25-4-1392.

⁷⁸ Van Waale, Van Arkel, blz. 46.

⁷⁹ Drossaers, Domeinraad II, regest no. 470, d.d. 3-12-1393.

⁸⁰ Van Bavel, Oorkonden Berne-I, no. 470, d.d. 11-5-1394.

⁸¹ Hoek, Grafelijke lenen in De Lier (1973), blz. (leen 16B); Hoek, Leenkamer De Lek en Polanen (1982), blz. 138 (leen 11); Hoek, Grafelijke lenen Schieland-2 (1986), blz. 178 (leen 73).

⁸² NA, AGH inv.nr. 688, d.d. 26-3-1396.

⁸³ Hoek, Grafelijke lenen Schieland-2 (1986), blz. 178 (leen 73); Kort, Leenkamer Polanen-1 (1997), blz. 707 (leen (11)).

Floris Gijsbertsz. ontvangt op 1 mei 1397 zijn lenen terug bestaande uit een goed van ongeveer 40 pond per jaar, het goed op Harnas bij Delft, een ambacht in Schiebroek en het ambacht in Schiebroek nadat heer Bruisten van Herwijnen in de vierschaar in den Hage was veroordeeld ze terug te geven.⁸⁴

Albrecht, hertog in Beieren, graaf van Holland, enz., verkoopt op 20 mei 1397 als recht leen aan Oede van Berghe, vrouwe van Sint Maartensdijk, ca. 18 gemet tienden, gelegen in Mallant en Poortvliet; deze goederen zijn ontnomen aan Bruisten van Herwijnen, die balling is.⁸⁵ Heer Daniel van der Merwede, heer van Stein, wordt op 31 mei 1397 beleend met de tienden van Leerambacht en het ambacht en tiende van Poelwijk, beiden gelegen in de Tieselenswaard, na verbeurte door heer Bruisten van Herwijnen.⁸⁶

Op 26 maart 1401 verkoopt Lijsbeth van Herwijnen, als voogdes over de goederen van haar man, heer Bruisten van Herwijnen, aan heer Floris van Borsele, heer van Sint Maartensdijk, alle goederen en tienden, die zij en heer Bruisten in Poortvliet en Mallant hadden.⁸⁷

In 1402 wordt Bruisten van Herwijnen, ridder, beleend met de oude hofstad tot Herwijnen met toebehoren, met de boomgaard daarvoor gelegen; item een kamp van 5 morgen land, geheten 'des Greven lant', idem de halve tiende over de Mark, de halve tiende in het Middelste Blok, de halve tiende in het Overste blok, de 'Alde thiende' half, de smaltiende, en alle andere tienden in het gerecht van Herwijnen gelegen; voorts alle goederen, die jonkvrouw Adelissen van Herwijnen, heren Bruisten moeder, en haar voorouders plegen te hebben, en vestigt in 1408 een lijftocht van 100 Gelderse guldens per jaar voor Johanna, de vrouw van zijn zoon Willem, op dit goed.⁸⁸

Op 14 april 1409 heeft Bruisten van Herwijnen, ridder, afstand gedaan van zijn rechten op de goederen van Jan van Nieuwaal ten behoeve van Jacob van Emmikhoven en Margriet, dochter van Jan van Nieuwaal, zijn echtgenote.⁸⁹

Schepenen van Zuilichem oorkonden dat Jonkvrouw Lijsbeth, weduwe van heer Bruisten van Herwijnen, ridder, op 6 december 1415 8 morgen land, gemeen in 12 morgen land, gelegen in Zuilichem, heeft verkocht aan Gijsbert de Cock.⁹⁰ Op 6 oktober 1416 laat Gijsbert de Cock beslag leggen op de goederen van Lijsbeth, weduwe van Bruisten van Herwijnen.⁹¹

Uit dit huwelijk:

1. *Bruisten van Herwijnen*, vermeld 1395.
2. *Willem van Herwijnen*, ridder (1394), beleend na dode van zijn vader met diens leengoederen 1415, opnieuw beleend 1424,⁹² tr. (getocht 1408, 1415) *Johanna* (...).

⁸⁴ Hoek, Grafelijke lenen in De Lier (1973), blz. (leen 16B); Hoek, Leenkamer De Lek en Polanen (1982), blz. 138 (leen 11); Hoek, Grafelijke lenen Schieland-2 (1986), blz. 178 (leen 73).

⁸⁵ Drossaers, Domeinraad II, regist no. 497, d.d. 20-5-1397.

⁸⁶ Kort, Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard (1996), blz. 287 (leen 90), resp. blz. 294 (leen 104).

⁸⁷ Drossaers, Domeinraad II, regist no. 539, d.d. 26-3-1401.

⁸⁸ Sloet, Leenaktenboeken-5, blz. 474 (leen 200).

⁸⁹ Geldersarchief, HHA Waardenburg en Neerijnen, inv.nr. 1922, d.d. 14-4-1409. Zie: bijlage VIII).

⁹⁰ Geldersarchief, HHA Waardenburg en Neerijnen, inv.nr. 552-2, d.d. 6-12-1415. Zie: bijlage X).

⁹¹ Geldersarchief, HHA Waardenburg en Neerijnen, inv.nr. 552-1, d.d. 6-10-1416.

⁹² Sloet, Leenaktenboeken-5, blz. 474 (leen 200).

3. *Jan van Herwijnen*, vermeld 1394, 1395.

Op 3 juli 1394 wordt heer Bruisten van Herwijnen beleend met een derde van het ambacht Munsterkerk na verbeurte door Pieter Schaart, te komen op Jan van Herwijnen, zijn zoon.⁹³

4. *Margriet van Herwijnen*, vermeld 1397, tr. *Aernt Jansz. van Rieland*, ridder (1397).

5. *Adelisse van Herwijnen*, overl. 13 januari 1451, tr. *Otto van Haaften*,⁹⁴ ridder (1415), krijgt in het kader van het tegen zijn schoonvader ingestelde onderzoek opdracht zich te Geertruidenberg in gijzeling te begeven januari 1397, maar zoekt evenals deze en zijn zwager Willem van Herwijnen toevlucht in Loevestein februari 1397, moet deze burcht aan de belegeraars overgeven 20 april 1397, waarna hij enkele maanden gevangen wordt gehouden, sticht een kapittel van kanunniken te Haaften 1399, raad van Gelre (1410, 1416), dijkgraaf van de Tielerwaard (1413), schepen van Tuil (1417), beleend met het huis Herwijnen als open huis van de hertog (1415, 1424),⁹⁵ raad van Gelre (1423, 1424, 1426), vermeld 1397-1429, overl. 1430, zn. van Nicolaas van Haaften en Johanna de Cock van Opijnen.

Op 5 april 1415 wordt Otto van Haaften, ridder, beleend met huis tot Herwijnen en het daarbij gelegen erf, zoals dat van wijlen heer Bruisten van Herwijnen, ridder, placht te zijn, en maakt zijn huis tot Herwijnen tot een open huis van de hertog van Gelre.⁹⁶

2. *Gijsbert van Herwijnen*, knaap (1376), ridder (1396), vermeld in de schatting van het land van Gelre 1369,⁹⁷ idem in de zoenbrief van Gelre 1376,⁹⁸ idem in de landvrede van Gelre 1377,⁹⁹ beleend na overdracht met een tiende, gelegen in Rijswijkerbroek, 6 oktober 1396,¹⁰⁰ vermeld 1369-1407.

Op 25 juni 1386 wordt voor de schepenen van Zaltbommel een vonnis vastgelegd uitgesproken door de ‘rigters’ Gerrit van Hoesden en Gijsbert Cock van Weerdenburg, in verband met de door Bruisten van Herwijnen, ridder, gepleegde gewelddadigheden op het land en water, waaraan zijn broer, Gijsbert van Herwijnen, ook een aandeel in heeft gehad.¹⁰¹ Willem, hertog van Gelre, etc. bekend op 1 oktober 1386 dat hij Gijsbert van Herwijnen, Lubbrecht Maessoen en Dirk Cumhaer, en hun nakomelingen, de doodslag, die zij gepleegd hebben op Dirk Moll, hun heeft kwijtgescholden.¹⁰²

Op 21 februari 1407 wordt heer Gijsbert van Herwijnen, ridder, nog genoemd in een belending van land, gelegen in Hellouw.¹⁰³

⁹³ Kort, Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard (1996), blz. 244-245 (leen 66).

⁹⁴ Gens Nostra, jrg. 45 (1990), blz. 384-385.

⁹⁵ Sloet, Leenaktenboeken-5, blz. 474 (leen 200).

⁹⁶ Nijhoff, Gedenkwaardigheden III, no. 280, d.d. 5-4-1405 (= 1415).

⁹⁷ Van Doorninck, Schatting, blz. 247: ‘Harwynen, Bruusten van Harwiene viii pond, Ghisebrecht, sin brueder, viii pond’.

⁹⁸ Nijhoff, Gedenkwaardigheden III, no. 29, d.d. 2-11-1376.

⁹⁹ Nijhoff, Gedenkwaardigheden III, no. 31, d.d. 6-1-1377.

¹⁰⁰ Kort, Leenkamer Altena-2 (1996), blz. 252 (leen 167).

¹⁰¹ Nijhoff, Gedenkwaardigheden III, no. 114, d.d. 25-6-1386.

¹⁰² Van Doorninck, Akten Gelre en Zutphen-1, blz. 203.

¹⁰³ Streekarchief Bommelerwaard, Cartularium van het Groot Bommelsche Gasthuis, 1308-1593, fol. 146, d.d. 21-2-1407. Zie: bijlage VII.

Kind:

1. *Jan van Herwijnen Heer Gijsbertsz.*, vermeld 1410.

Jan van Herwijnen heer Gijsbertsz. bekend op 8 oktober 1410 voldaan te zijn ter zake van gevangenis en oorlogsschade gelegen in dienst van heer Jan van Arkel, heer van Pierrepont en het Land van Mechelen, en bezegeld de oorkonde (afb. 18).¹⁰⁴

Afb. 18. Zegel van Jan van Herwijnen (1410).¹⁰⁵
(Geldersarchief)

3. *Jan van Herwijnen*, ridder (1372), vermeld in de schatting van het land van Gelre 1369,¹⁰⁶ idem in de zoenbrief van Gelre 1376,¹⁰⁷ idem in de landvrede van Gelre 1377,¹⁰⁸ vermeld 1369-1383, overl. voor 5 november 1386.

In de tocht van Jan van Blois om Gelre (28 oktober 1371 – 8 maart 1372) trokken vanaf ‘des Sonnendages als men singhet Oculi’ (= 7 februari) bij het huis Kannenburg de medestanders en leenmannen, die met hun troepen waren opgeroepen, samen en bleven daar tot ‘des anderen Manendages daernaest volgende’ (= 15 februari). Op vrijdag 12 februari kwamen de heer Van Broekhuizen, heer Jan van Herwijnen en heer Gooswijn van Varik, samen met 8 ‘glavien’¹⁰⁹ ter plaatse aan.¹¹⁰

De schepenen van Tuil bevestigen op 14 oktober 1372 de overdracht door Jan van Herwijnen, ridder, van 10 juk land gen. ‘de Griend’, gelegen in Herwijnen, aan Jan van Schoudee voor 1.000 pond op 13 oktober, waarna Jan van Schoudee het goed weer teruggeeft aan Jan van Herwijnen.¹¹¹

¹⁰⁴ Geldersarchief, Hertogelijk archief, inv.nr. 5136, d.d. 8-10-1410. Zie: bijlage IX.

¹⁰⁵ Beschrijving: 1. omschrift: S'·IAN·[VAN·HERWINEN·GIIS]BERT SOE

2. kenmerken: rond, ca. 20 mm, groene was, licht beschadigd.

3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in rondboogdriepas gesloten met twee hoekpunten bij het hoofd van het schild.

4. wapen: twee dwarsbalken met in het schildhoofd een barensteel van drie hangers.

¹⁰⁶ Van Doorninck, Schatting, blz. 245: ‘Harwynen, Jan van Harwinen viii pond’.

¹⁰⁷ Nijhoff, Gedenkwaardigheden III, no. 29, d.d. 2-11-1376.

¹⁰⁸ Nijhoff, Gedenkwaardigheden III, no. 31, d.d. 6-1-1377.

¹⁰⁹ Een ridder met zijn bediening of een kleine afdeling ruitery.

¹¹⁰ Van Doorninck, Tocht om Gelre, blz. 40.

¹¹¹ NA, AGH inv.nr. 1166, d.d. 14-10-1372.

Op 24 maart 1379 komt er een verdrag tot stand tussen van Jan van Blois en zijn echtgenote Machteld, hertogin van Gelre, ter eenre, en Willem en Maria, hertog en hertogin van Gulik, met hun zoon Willem, hertog van Gelre, ter andere zijde. Onder de vele getuigen wordt o.a. heer Jan van Herwijnen, ridder, genoemd.¹¹²

Willem van Gulik, hertog van Gelre, beleent op 2 oktober 1383 Goosen van Varik met een waard in de Waal, onder aanwezigheid van zijn leenmannen w.o. heer Jan van Herwijnen, ridder.¹¹³ Op 5 november 1386 is er een akte waarin gesproken wordt over ‘Johans dode van Herwijnen’.¹¹⁴

Kinderen:

1. *Dirk van Herwijnen Heer Jansz.*, ridder (1400), vermeld 1388-1409, overl voor 1421, tr. 1^e (lijftocht 26 juni 1393, 7 mei 1400)¹¹⁵ *Johanna van Heukelum*,¹¹⁶ dr. van Jan II, heer van Heukelum, en Clasina van Houweningen, tr. 2^e *Margriet van Giessen*, vermeld 1421.¹¹⁷

In 1388 wordt hij beleend met het huis tot Herwijnen, de halve molen aldaar, de halve tiende, gelegen boven ‘Wanderstege tot Petersstege’ toe, de halve tienden over de Mark, de halve ‘Rode’ tiende, allen gelegen in het gerecht van Herwijnen, idem met de halve tiende ‘uut ’t Overste block aver den Hooftgrave’, de oude hofstad tot Herwijnen, ‘des Greven lant, Meyscamp ende des Katers camp, gelegen in de parochie van Herwijnen, idem de tiende tot Avezaath, gelegen in ‘Luttelvelt ende in Nuwelant’.¹¹⁸ Daarnaast is er een aantekening dat hij op 10 maart 1390 beleend is met het huis Herwijnen.¹¹⁹

In 1400 opnieuw beleend en vestigt een lijftocht voor zijn vrouw Johanna aan de halve tiende, gelegen boven ‘Wanderstege tot Petersstege’ toe. Hij draagt het leen in 1409 over aan Wolfert van Culemborg.¹²⁰

2. *Machteld van Herwijnen Heer Jansdr.*, beleend met de ‘nederste’ hoeve van de Kokshoeve, gelegen in Herwijnen, 14 april 1390 (hulde haar man),¹²¹ tr. *Herman Spiegel Otto Roecsz.*, vermeld 1390.

¹¹² Nijhoff, Gedenkwaardigheden III, no. 53, d.d. 24-3-1379.

¹¹³ Nijhoff, Gedenkwaardigheden III, no. 100, d.d. 2-10-1383.

¹¹⁴ Van Doorninck, Akten Gelre en Zutphen-1, blz. 59, d.d. 2-11-1386.

¹¹⁵ Kort, Grafelijke lenen in Gelre-2 (1988), blz. 20 (leen 22A).

¹¹⁶ Dek, Van Arkel, kolom 305-306.

¹¹⁷ Zij verkocht als weduwe van Dirk van Herwijnen, het Huis te Herwijnen, genaamd ‘Frissenstein’, aan Walraven van Haefen.

¹¹⁸ Sloet, Leenaktenboeken-5, blz. 466 (leen 198), blz. 471 (leen 199).

¹¹⁹ Van Doorninck, Akten Gelre en Zutphen-1, blz. 156, d.d. 10-3-1390.

¹²⁰ Sloet, Leenaktenboeken-5, blz. 466 (leen 198), blz. 471 (leen 199).

¹²¹ Kort, Grafelijke lenen in Gelre-2 (1988), blz. 20 (leen 22A).

Bijlagen

I. Een blok tienden te Herwijnen (1322-1342)

[1] 19-12-1322: 'Wi Jonghe Jan van Herwinen Ghisebrechts sone van Herwinen doen cont alle denghenen die desen brief sullen sien of horen lesen dat wi verliet hebben ende verliet Janne van Herwinen onsen oem een bloc tienden dat ghelegghen is in die gherechte van Herwinen, tuschen wader steghe ende die gherichte van Vuerne. Ende den diic ende die marke, vteghenomen des papen tiende van Vuerne, die hi daer metten rechte in heeft tot enen goeden Zuitvenschen rechte met enen ponde te verhereghewaden, niet te versterven. Hier hebben over gheweest mine man te witteliker waerheit ende te rechten getughe Jan van Welte, Jan die Wael, Wouter Heymerics sone ende Spaen. Ende om dat wi willen dat hem dit vaste ende stede si, soe hebbe wi dit beseghelt met onsen seghel open. Ghegeheven int jaer ons heren dusent driehondert twee ende twintich Sonnensaghes na Sente Lucien dach'.¹²²

[2] 24-6-1326: 'Allen den ghenen die desen brief selen sien ofte horen lesen. Ic Ghisebrecht die Botte van Herwine make cont ende kenliic dat ic verliet hebbe ende verliet joncvrouwe Beelen Jans mijns oems wijf van Herwine, hore liiftocht ane vive ende dertich pont stiaers suarte tournoisen, den goeden grote conincs tournoisen voer sestien penninghe gherekent, voer diere tiende die die selve Jan mine oem van mi houde tot Herwine ghelegghen, ende hiir over waren mine manne Willem Peters sone van Heilwe, ende Jan die Wale. Ende om dat ic wille dat hore dese dinghe vaste bliven ende ghestade so hebbe ic desen brief open beseghelt met minen seghel. Int jaer ons heren dertienhondert ende ses ende twintich op Sinte Jans dach na midde somer'.¹²³

[3] 8-2-1336: 'Alle den ghenen dye dezen brief zoelen sien of hoeren lezen die ic Adelisse, joncvrouwe van Herwinen, te weten dat quam voer mi ende voer mine manne als voer Gherade vanden Rine ende voer Ludolf Spaen van Herwinen, dye hiir over waren als mine manne, terechte oerdele ghenomen Jan van Herwinen, mine oem, ende gaf over, droech mi op alsoelc tiende als hi van mi ende van minen voervarteren te hauden plach teleen inden ghericht van Herwinen, ghelegghen tuschen wader graft ende tgericht van Vuren, ende hevet daer oec mede op verteghen also dat mi vonnisse wiisde dat ic daer minen vrien wille mede duen mucht. Voert quam joncvrouwe Bele Jans wiif mijns oems voerseit ende druch mi op alsoelc liiftucht als si hadde aen deze voersyde tiende met Jan voerseit horen manne ende hoere mombaer, ende verteech daer oec mede op tot miirre behuef. Hiir nae soe verleende ic ende hebbe verliet met dezen brieve deze voerscreven tinde Ghisebrecht Rulofs zoen van Herwinen, minen neven, van mi teleen tehauden ende tebesitten in alle den recht als Jan voerseit van mi ende van minen auderen tehauden plach. In oerconde alle dezer voerwarden soe hebbe ic dezen brief open bezeghelt met minen seghel bi rade ende wille Didderic Wautarts, mijns mans ende mombaren. Ghegeheven int jaer ons heren duzent driehondert ende sees ende dertich des donredaechs nae Sinte Aghaten dach'.¹²⁴

[4] 4-8-1337: 'Alle die desen brief sullen syen of horen lesen. Wii joncvrou Adelisse van Herwinen ende Didderic Wautaert, orconden mit desen tieghenwordighen brieve dat wij gheloyff hebben ende gheloven Jhan van Herwinen so wanneyr dat hi bewisen kan dat Bruysten

¹²² Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 2374, d.d. 19-12-1322.

¹²³ Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 2375, d.d. 24-6-1326.

¹²⁴ Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 2376, d.d. 8-2-1336.

Jhans soyn van Herwinen op gheboyrt heyft uten nedersten bloc tyenden van Herwinen te goder rekeninghe dertich lib. hantghelts voyr ende vierdehalf hondert lib. na, dat wii dan weder sullen verlien desen voyrghenometen Jhan van Herwinen of sinen rechten erfghenamen dese voyscreven tyende in al sulken rechte als hi se te voren hielt van ons. In orconde des brives beseghelt mit onsen seghelen, die hier an hanghen. Int jayr ons heren m^o ccc^o ende xxxvii des manedaghes na Sinte Peters dach te inghaynde oeghest'.¹²⁵

[5] 4-8-1337: 'Alle die ghene die dezen brief sullen syen of horen lesen, doe ic te weten Brusten Jhans zoen vten Herwinen dat ic ghelovet hebbe Jhan van Herwinen zo wanneyr dat hi mi bewisen kan dat ic gheboert hebbe vander tyenden, die gheleghen is tusschen wadender graft ende gherichte van Vuren, vierdehalfhondert pont, ende alle iare dertich pont op Sinte Peters dach als die kinder lopen,¹²⁶ tot dire tiit, dat ick Bruysten voyrnoemt hebbe opgheboert vierdalfhondert pont tegoder rekeninghe, so sal ick op draghen dese voyrghenomed tyende der joncvrouwen van Herwinen tot Jhans behouf van Herwinen of sinen erfghenamen. Ende om dat ick Brusten voyrghenomet wil dat Jhan voyscreven state ende vaste si, so hebbe ich desen brief beseghelt mit minen seghel. Ende om der meyrre vestenisse so heb ick Brusten voyrnoemt ghebeden joncvrouwen Adelisen van Herwinen ende Didderick Wautarte, haren monbare, dat si desen brief mit mi seghelen mit haren seghele. Ende wij joncvrou Adelise ende Didderic Wautart om beden wil Brusten so heb wij desen brief mede beseghelt. Ghegheven int jayr ons heren als men scrijft driehondert ende seven ende dertich des manendaeches na Sinte Peters in den Oechst'.¹²⁷

[6] 24-7-1340: 'Alle diegene, die desen brief sullen sien off horen lesen, doe ick te weten Jan van Herwynen ende ic joffrau Bele, wijff Janss van Herwynen voerss., dat wy comen sijn voerr joffrau Adelisen van Herwynen ende hebben verteghen op die thinde, die gelegen is in den gerichte van Herwynen, tusschen Vadersgraffte ende den gerichte van Vurne, ende den stroem, dijcke ende die mercke, tot behoef heren Johans Canssen. Ende hebben hom gelofft dese voernomde thinde te waren voerr alle diegene, die se ten rechten aenspreken. Ende omdat ick Jan van Herwynen wil, dat dyt vaste ende stedich sy, soe heb ic dyt besegelt myt mijns sellefs segell, ende bidde Adelissen van Herwynen, joffrau, als een here van desen voerss. goede, Jan van Hellu ende Gijsbrecht Roeloffs zoen, als manne joffrau Adelissen van Herwynen, dat sy dyt besegelen myt my. Ende wy joffrau Adelisse van Herwynen ende (Jan) van Hellu ende Ghijsbert Roeloffs zoen om beden wille Jans van herwynen soe hebben wy desen brief besegelt myt onssen segelen int jaerr onss Heren m^o ccc^o ende xl, op Sinte Jacobs avont'.¹²⁸

[7] 24-7-1340: 'Wi Adelise van Herwinen joncfrouwe, doen te weten allen den ghenen die desen brief sullen sien of horen lesen dat wi verliet hebben joncfrouwen Belen, Ians wijf van Herwinen, haer lieftochte van half ter tiende, die gheleghen is inden gherichte van Herwinen, tusschen water steghe ende den gherichte van Vurne, ende ten dike ende te merke, vuyt ghenomen des papen tiende van Vurne, die hi dar niet den rechte in hevet, behoudelike heren Jan Kansen alle siinre brieve, die hi dar op hevet. Hier hebben over gheweest onse man Jan van Hellu ende Ghisebrecht Roelofs zoen. Ende om dat wi willen dat dit vaste ende state, si soe hebbe wi dit beseghelt mit onsen seghele. Ende bidden onsen mannen dat si desen brief mit ons

¹²⁵ Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 2381, d.d. 4-8-1337.

¹²⁶ 'Peters dag als den kinderen lopen' = 22 februari.

¹²⁷ Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 2382, d.d. 4-8-1337.

¹²⁸ Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 2388, d.d. 24-7-1340; Gedrukt: Van Doorninck, Akten Gelre en Zutphen-4, blz. 246.

beseghelen. Ende om beden wille jocfrouwen Adelisen voernomet soe hebb wi Jan van Hellu ende Ghisebrecht Roelofs soen desen brief beseghelt mit onsen seghelen. Int iaer ons heren m^o ccc^o ende xl. op Sunte Jacobs avont'.¹²⁹

[8] 31-7-1340: 'Alle die desen brief sullen sien of horen lesen doe wi te weten Adelisse van Herwinen joncfrouwe dat voyr ons comen is Ghisebrecht Rolofs zoyn ende hevet ghebeten ons dat wi half die tiende die gheleghen is in de gherichte van Herwinen, tusschen wader steghe ende den gerichte van Vurne, ende ten dike ende die merke, vuyt ghenomen des papen tiende van Vurne, dat si die verlie van Sente Jacobs dach comet over drien jaren naeyst, dat si Jan die Voghet heyt verlien en waer hi niet dar, si Jan van Hellu hiet verlien, waer hi niet dar, si Jan van Herwinen hiet verlien of siin erfghenamen, behoudelike heren Jan kansen alle siinre brieve die hi op dit voyrscreven goet hevet. Orcunde onser mannen Jans van Hellu ende Jans Sterken. Ende omme dat wi wille dat dit vaste ende stade, si soe hebbe wi dit beseghelt mit onsen seghel, ende bidden onsen man Jan van Hellu dat hi dit mit ons beseghel, ende ic Jan die Sterke voyrnomet want ic ghenen seghel en hebbe bidde Adelisen, Jan van Hellu voerscreven dat si dit over mi beseghelen. Int jaer ons heren m^o ccc^o ende viertich op Sente Peters avont [te ingaende oegste]'.¹³⁰

[9] 11-4-1342: Leonidus de Campo van Rossem verklaart op 11 april 1342, ten overstaan van de schepenen van Zaltbommel, dat zijn zuster Bele, mede uit naam van haar kinderen bij Jan van Herwijnen in echt verwekt, van haar recht op de tienden te Herwijnen afstand zal doen ten behoeve van Reinoud, hertog van Gelre.¹³¹

'Universis presentia visuris nos Arnoldus Johannes de Hoesden, Zegerus Gerardi Dyns et Gerardus Berchman, scabini in Zautbommel, notum facimus protestantes, quod vniens coram nobis Leonius de Campo de Rossem promisit nomine domicelle Bele, eius sororis, et nomine liberorum dicte Bele ex Johanne de Herwynen, eius marito, generatorum et pro eis, quod dicta Bela et eius liberi decime, site in iurisdictione de Herwynen, que quondam fuit Johannis de Herwynen, omni iuri eis in dicta decima compenti et literis super ipsam decimem confectis, doictam Belam (et) eius liberos tangentibus, ad requisicionem et monicionem magnifici principis et potentis Reynaldi, Dei gracia ducis Gelrensis et comitis Zutphaniensis, ad opus eiusdem ducis, nostri domini dilectie, renunciabunt, nostrarum testimonio literarum. Datum anno Domini m^o ccc^o quadragesimo secundo, feria sexta post octavas Pasche'.¹³²

II. Vestiging lijftocht voor Margaretha, vrouw van Gijsbert van Herwijnen, 2-11-1319.¹³³

In onderstaande tekst wordt 'Herwijnen' merkwaardig genoeg drie maal verschillend gespeld, namelijk 'Hetwijn, Hertwijn en Hoecwijn'.

'Wi Willaem grave van Heynnegouwen etc. maken cond allen den ghenen etc. dat wi Margrieten Ghisebrechts wijf van Hetwijn, omme des vermoeden Ghisebrechts ende horen kinderen die si bi Ghisebrecht wijnt, verliet hebben ende verlenen alsulc goed alse Ghisebrecht van Hertwijn van ons helt in rechten liene alse die Koes hoven die gheleghen sien tote Hoecwijn, ende dese voirs. vrouwe Margriete hare nichte, hare kinderen, dochter ofte sone, die si bi

¹²⁹ Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 2385, d.d. 24-7-1340.

¹³⁰ Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 2384, d.d. 31-7-1340.

¹³¹ Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 2373, d.d. 11-4-1342; Nijhoff, Gedenkwaardigheden I, no. 388, d.d. 11-4-1342.

¹³² Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 2373, d.d. 11-4-1342; Gedrukt: Van Doorninck, Akten Gelre en Zutphen-4, blz. 246-270.

¹³³ NA, AGH inv.nr. 620, fol. 6, no. 10, d.d. 2-11-1319.

Ghisebrecht voirs. wint niet onterven. Waer oec dat sake dat van Ghisebrecht voirghenoemd ghebrake sonder wittachtich gheboirte, so soude dese voirnoemde vrouwe Margriete dit voirs. goed besitten ende ghebruken tolt horen live; ende na hore doet soud weder comen op Ghisebrechts rechte erfnamen, ende niet op die hore. Ende op dit voirsprokene goed vertech Jan Ghisebrechts sone ende ghiede dat hi mondich ware ons ende onse mannen die over dese voirsproken voirworden waren, gheheischt an onse man alse edel lude Gheraerd here van Voirne, Jan here van Erke, Symon van Benthem ende Daniel van der Mereweden, ridders. In orkonde desen brieve bezeghelt met onsen zeghele. Ghegheven tote Woudrichem in Alre zielen dach anno Domini m ccc^o xix’.

III. Adelisse van Herwijnen, en haar man worden beleend, d.d. 17-8-1335.¹³⁴

‘Universis presencia visuris nos Adelissa, domicella de Herwiinen, filia Ghijsberti de Herwiinen, et Theoderic Wauckart, eius legitimus conthoralis, facimus manifestum cum noticia veritatis, quod nos receptimus a spectabili viro, domino nostro, comite Gelrie et Zutphanie, domum, aream et promerium nostras, sitas in iurisdictione de Herwiinen, in loco dicto Laes; item quator iugera terra dicta ‘terra comitis’ sita, ibidem inter dictam aream nostram et communem vicum; item ventum molendine in dicta iurisdictione; ite, decem iugera terre, site in iurisdictione de Hellu inter communem vicum et Gerardum dictum Joede iure Zutphaniensi; item omnia novalia, in dicta iurisdictione sita; item dimidietatem piscituarum ibidem; item quatuor iugera terre, sita ibidem op die Woert, jure feodali ad quinque marcas possidenda, et tali iuri, sicut recepimus, recongnoscimus per presentes fore optinenda, quod domino nostro dilecto predicto sub sigillis nostris presentibus appensis cupimus declarare. Datum anno Domini m^o ccc^o xxxv^o feria quinta post Assumptionem beate Marie’.¹³⁵

IV. Gerard van den Rijn en zijn zoon leggen de uitspraak in hun twist met Bruysten Jansz. en zijn vrouw Adelisse voor aan de hertog van Gelre, d.d. 12-4-1342.¹³⁶

Allen den ghenen die desen tieghenwordighen brief suelen zien, oft horen lesen, doen wi Gherart vanden Rijn, ende Wautart sijn zone, kenlijc ende openbare, dat wi gheloefte hebben, ende gheloven, int desen tieghenwordighen brieve, op alle onse goede et si erfnisse, eyghen of leen, rurende of onrurende, die wi nu hebbe of naemaels vercrighe mochen, dat wi houden suelen ende voldoen, alsoghedane zegghen alse onse lieve here her Reynout, bi der ghenade Goedes, hertoghe van Gelre, Greve van Suytphenne, zegghen sal tuschen ons an dene side, ende Bruysten Johans zone ende Jonfrouwe Adelijssen, sijn wittelijc wijf, an dander side, van allen worden, twisten, dedinghe, ende van alre dinghetale, ende anesprake die tuschen ons ende den vorseide Bruysten ende Jonfrouwe Adelijssen gheweest sijn, te dese daghe toe. Ende want wi dit vaste ende stede houden wile tot ewelike daghen, so hebbe wi dese vorwarden gheloefte, onden here den hertoghe vorsecreven, vor vele sijnre manne ende anders vele goeder lude, ende hebben hem desen brief ghegeven bezeghelt mit mijns Gerarts zeghel vanden Ryne vorseit, ende want ic Wautart sijn zone vorghenoemt selve enghene zeghel en hebbe, so verbiijnde ic mi tot allen vorsecreven dinghen onder Gheraerts zeghel mijns vaders vorseit, ende hebben ghebeden ende bindden eersamen luden heren Hubrecht Schenke, here van Culenborch, ende heren Didderic van Herlaer, here vander Ameyde, want si manne sijn ons heren shertoghe vorsecreven dat si hore zeghele in meere vestenisse ende zekerheide alre vorsecrevenre dinghe

¹³⁴ Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 220, d.d. 17-8-1335; Nijhoff, Gedenkwaardigheden I, no. 304, d.d. 17-8-1335; Sloet, Leenaktenboeken-5, blz. 464 (leen 197).

¹³⁵ Gedrukt: Van Doorninck, Akten Gelre en Zutphen-4, blz. 75-76.

¹³⁶ Geldersarchief, Graven en hertogen van Gelre, graven van Zutphen (toegang 0001), inv.nr. 155, d.d. 12-4-1342.

an desen brief hebben doen hanghen, ende wi Hubrecht Schenke, here van Culenborch, ende Didderic van Herlaer, here vander Ameyde vorghenoemt, want wi over alle dese vorscreven stucken gheweest sijn ende vorwarden, ende want ons die kont sijn ende openbare, so hebbenwi om beden wille Gheraerts vanden Rine ende Wautaerts, sijns zoene, vorscreven, onse zeghele an desen brief doen hanghen. In orconde ende tuychnisse alre vorscrevenre dinghe. Gegheven te Zautbomel des vridaechs na andach paeschen int jaer ons heren durent driehondert twe ende veirtich.

V. Bruysten Jansz. en Adelisse, zijn vrouw, leggen de uitspraak in hun twist met Gerard van den Rijne en zijn zoon voor aan de hertog van Gelre, d.d. 12-4-1342.¹³⁷

Allen den ghenen, die desen tieghenwordighe brief suelen sien of lesen doen wi Bruysten Johans zone ende Adelijs sijn wittelijc wijf, kenlijc ende openbaer, dat wi gheloeft hebben ende gheloven mit desen tieghenwordighen brieve, op alle onse goede, et si ernisse, eyghen of leen, rurende of onrurende, die wi nu hebben of namaels vercrighen moghen, dat wi houden suelen, ende voldaan, alsoghedaen zegghe, also ons lieve here her Reynout, bi der ghenaden Goetds hertoghe van Ghelre, Greve van Sutphenne, zegghe sal, tuschen ons an dene side, ende Gherat vanden Rine, ende Wautart, sinen zone, an dander side, van allen worden twist, dedinghe, ende van alre dinghetale, ende ansprake, die tuschen ons ende hem gheweest sijn tot desen daghe toe, ende om dat wi dat vaste ende stede houden willen tot ewighen daghen, so hebbe wi dese vorwarden gheloeft onsen here den hertoghe vorscreven vor vele sijnte manne ende anders vele goeder lude, ende hebben hem desen brief gheven bezeghelt, daer op mit onser beyder zeghel, ende hebben ghebeden, ende bidden, eersamen luden, heren Hubrecht Schenke, here van Culenborch, ende heren Didderic van Herlaer, here vander Ameyde, want si manne sijn ons heren shertogen vorscreven, dat si hore zeghel mit den onsen in meerre vestenisse ende ghetuichnisse hier op an desen brief doen hanghen. Ende wi Hubrecht Schenke, here van Culenborch, ende Didderic van Herlaer, here vander Ameyde, vorgenoemt, want wi over alle vorscreven dinghe gheweest sijn, ende ons die kundich sijn, ende openbare, so hebben wi om beden wille zBruystens ende Adelijssen vorscreven, onse zeghel an desen brief doen hanghen. Gegheven te Zautboemel des vridaechs na andach paeschen int jaer ons heren durent driehondert twe ende veirtich.

VI. Bruisten van Herwijnen, ridder, doet kwijtschelding van de oervede, d.d. 22-7-1386.¹³⁸

‘Ick Brustin van Herwinen, ridder, doe kont allen luden mit desen openen brieve ende bekenne dat ick geloift hebbe yn goiden truwen gesekert ende gesworen anden heiligen mit vp gerechten vingheren ende gestaefden cyden, dat ick tot maninghen des hogeboren vurstens mijns lieve ende genedigen heren here Willems van Gulick, hertogen van Gelre ende Grave van Zutphen of sijnre erven ende nacomelinghen sal qwijt schelden alle alsulke oirveden als mijns lieve here ondersaten vorscreven my gedain moigen hebben sonder alle argeliste. In orconde des hebbe ick minen segel mit mynre rechte wetentheit gehanghen an desen brief. Gegheven int jair onss heren durent driehondert sessentachtenich up Sent Marien Magdalenendach’.

VII. Heer Gijsbert van Herwijnen, ridder, genoemd in een belending, d.d. 21-2-1407.¹³⁹

¹³⁷ Geldersarchief, Graven en hertogen van Gelre, graven van Zutphen (toegang 0001), inv.nr. 156, d.d. 12-4-1342.

¹³⁸ Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 716, d.d. 22-7-1386; Nijhoff, Gedenkwaardigheden III, no. 115, d.d. 22-7-1386.

¹³⁹ Streekarchief Bommelerwaard, Cartularium van het Groot Bommelsche Gasthuis, 1308-1593, no. 283, fol. 146, d.d. 21-2-1407.

‘Wy Claes van Haefften ende Otto van Haefften Otten soen scepen in Thuyll tugen dat voir ons komen is Goeswijn Jans soen van Herwairden ende heeft vercofft ende opgedragen voir hondert aude gulden schilde geege ende gene die hy goede dat hem betaelt syn die helfft van acht mergen lants alsoe groet ende alsoe cleyn als sy gelegen syn inden gericht van Hellu geheyten Stolners campe tusschen (A)cryn vander Stege ende Willem die Koc aen d’een syde Heeren Ghysbert van Herwinen ridder aen die geene die daer mit recht voirtgelegen syn aen d’ander syde, Ghysbert Hacken tot behoeff der tafelen des heyiligen geets van Zautbomell in eenen eygendom sonder thysn ende sonder dycke erfflicken te besitten. Ende Goeswyn voirs. verteech op die helft vanden landt voirs. ende geloeffde dair op doen te verlyen allen die gene die daer met recht op verlyen sullen. Ende geloeffde oick te waren Ghysbert voirs. tot behoeff der tafelen des heyiligen geets voirs. die halfte vanden lande voirs. jaer ende dach als recht is voir allen die gene die ten recht komen willen. Ende alle voirplicht aff te doen vander selven. In orkonde onse letteren gegeven int jaer ons heeren dusent vierhondert ende soeven op Sinte Peters avont ad Cathedram’.

VIII. Bruisten van Herwijnen, ridder, doet afstand van rechten, d.d. 14-4-1409.¹⁴⁰

‘Wy Heymens Spiegel van Herwijnen ende Jan Hack Maes soen, scepen in Tuel, tugen dat voir ons comen is heer Bruistiin van Herwinen, ridder, ende heeft quijtgesconden ten ewigen dagen Jacop van Emychoven Heymeric Haecs soen als momber ende witbesach man siins wiifs Margarieten, siins wiifs, Jans dochter van Nyewael, ende Margarieten voirscreven van alle schout ende verhalle ende brieven ende toeseggen dat hij ruerende van Jans wegen van Nywael tot Jacop ende Margarieten voirscreven te seggen heeft in enigher wiis tot huden des dages toe. Ende heer Bruistiin voirscreven heeft vertegen op alle erfenisse ende op alle guets dat Jacop ende Margarieten voirscreven hebben gelegen inte Enge van Tuel tot behoef Jacops van Emychoven ende Margarieten voirscreven erfeliken te besitten. In orkonde ons heren gegeven int jaer ons heren dusent vier hondert ende neghen des dinxsdagh nae beloken paeschen’.

IX. Jan van Herwijnen heer Gijsbertsz. bekent voldaan te zijn van oorlogsschade, d.d. 8-10-1410.¹⁴¹

‘Ic Jan van Herwinen, heren Ghijsbrechts sone, doe cond ende kenlijc allen luden dat my die edele hoechgeboeren here Jan van Arkel, here tot Pierrepont ende slands van Mechelen, mijn lieve gemynde heer, wael betaelt, voldaan ende vernucht heeft van minre vangenisse ende wederliggen, dat ic bij hem in sine dyenst gevangen geweest ende neder gelegen heb ende mede van allen verlosse, cost ende schade, die ic bij hem tot desen dage toe geleden of gehadt mach hebben, sonder argelist ende ic schelde minen lieven gemynde here voirscreven ende sinen erven voir my ende voir myn erven dair of clairlijc quijt mit desen brieve. In kennissen der waitheyt soe heb ic minen segel an dese brief gehangen. Gegeven int jair ons heren dusent vierhondert ende tien des woensdagh na Remiginis dach’.

X. Jonkvrouw Lijsbeth, weduwe Bruisten van Herwijnen, verkoopt land, d.d. 6-12-1415.¹⁴²

¹⁴⁰ Geldersarchief, HHA Waardenburg en Neerijnen (toegang 439), inv.nr. 1922, d.d. 14-4-1409 (1409, des dinxdagh nae beloken paesdach).

¹⁴¹ Geldersarchief, Hertogelijk archief (toegang 001), inv.nr. 5136, d.d. 8-10-1410.

¹⁴² Geldersarchief, HHA Waardenburg en Neerijnen (toegang 439), inv.nr. 552-2, d.d. 6-12-1415 (1415, vp Sinte Nicolaes dach).

‘Wii Hillin van Aelst Goeswins soen ende Jan Spiegel, scepenen in Zulichem, tugen dat voer ons joncvrouwe Liisbeth, die wiif was heer Brustiin van Herwinen, willner ridders, mit hore gecoren momber ende heeft vercoft ende vpgedragen voir hondert gulden, guet ende ghave, die sij ghiede dat haer betaekt siin, acht mergen lants, in twelff mergen lants, alsoe verre als vrouwe Liisbeth voirscreven die in gheerft is, gelegen inden gericht van Zulichem, in die weert tusschen Jan Hac (?) an deen side, Adriaen van Herwinen lant, den kerke van Zulichem lant, des Heiligen Gheest van Zulichem, ende lant des convents van Zulichem an dander side, Ghijsbert die Koc in enen eygendom, sonder tiins ende met diick, die totte voirscreven vercofte lande mit joncfrouw Liisbet erflike aene bestorven. Ende joncfrouwe Liisbet mit hoer gecoren momber voirscreven verteech op dit vercofte lant voirscreven, ende geloefde daer op die te waren alle die ghenen die daer mit recht op vertien sullen. Ende geloefde oick te waren Ghijsbert die Koc voirscreven dit vercofte lant waren jaer ende dach als recht is, voir alle die ghene die ten recht comen willen. Ende alle verplicht aff te doen vande selven. In orconde onse heren gegeven int jaer ons heren dusent vier hondert ende viiftien vp Sunte Niclaes dach’.

Verwijzingen naar gedrukte bronnen en literatuur

Corpus Sigillorum Neerlandicorum. *De Nederlandsche zegels tot 1300* ('s-Gravenhage, 1937-1940). [CSN]

H. van Bavel O. Praem, *Regestenboek van het archief van de Abdij van Berne 1134-1400* (Heeswijk, 1984). [Oorkonden Berne-I]

J.W. Berkelbach van der Sprenkel, *Regesten van oorkonden betreffende de Bisschoppen van Utrecht uit de jaren 1301-1340* (Utrecht, 1937). [Oorkonden Bisschoppen]

A.W.E. Dek, *Genealogie der graven van Holland* (Zaltbommel, 1969). [Graven van Holland]

A.W.E. Dek, Bijdragen tot de genealogie van het geslacht Van Arkel, bewerkt naar aantekening van J.P. de Man, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 83 (1966). [Van Arkel]

P.N. van Doorninck, *De tocht van Jan van Blois om Gelre, 1371-1372* (Haarlem, 1898). [Tocht om Gelre]

P.N. van Doorninck, *Schatting van den Lande van Gelre voor het Overkwartier en de Betuwe van 1369* (Haarlem, 1903). [Schatting]

P. van Doorninck, *Acten betreffende Gelre en Zutphen, 1376-1392* (Haarlem, 1900). [Akten Gelre en Zutphen-1]

P. van Doorninck en J. van Veen, *Acten betreffende Gelre en Zutphen, 1107-1415* (Haarlem, 1908). [Akten Gelre en Zutphen-4]

S.W.A. Drossaers, *Het archief van de Nassause Domeinraad*. Tweede deel ('s-Gravenhage, 1955). Regestenlijst. [Domeinraad II]

J. de Fremery, *Cartularium der Abdij Mariënweerd* ('s-Gravenhage, 1890). [Cartularium]

C. Hoek, Repertorium op de Grafelijke lenen in de Lier, Schipluiden en Vlaardingen, 1252-1648, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 28 (1973). [Grafelijk lenen in De Lier]

C. Hoek, Repertorium op de lenen van de Lek en Polanen, gelegen in Delfland, Schieland, op het eiland IJsselmonde en in de Lek, 13^e eeuw-1650, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 37 (1982). [Leenkamer De Lek en Polanen]

C. Hoek, Repertorium op de grafelijke lenen te Bleiswijk, Hillegersberg, Kralingen, Overschie, Rotterdam, Schiebroek, Schoonderloo en Zevenhuizen, 1200-1648, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 41 (1986). [Grafelijke lenen in Schieland-2]

J.C. Kort, Repertorium op de lenen van de Graaf van Holland in Gelre, 1279-1646, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 43 (1988). [Grafelijke lenen in Gelre-2]

J.C. Kort, Repertorium op de grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard, 1276-1650, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 51 (1996). [Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard]

J.C. Kort, Lenen van de Hofstede Altena, 1232-1650, in: *Genealogische tijdschrift voor Midden- en West-Noord-Brabant en de Bommelerwaard* jrg. 20 (1996). [Leenkamer Altena-2].

J.C. Kort, Repertorium op de lenen van de hofstede Polanen in Rijnland en omstreken, 1320-1649/75), in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 52 (1997). [Leenkamer Polanen-1]

L.S. Meihuizen, *De rekening betreffende het graafschap Gelre, 1294/95* (Arnhem, 1953). [Rekening Gelre]

Is. An. Nijhoff, *Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland door onuitgegevene oorkonden opgehelderd en bevestigd*. Eerste deel (Arnhem, 1830). [Gedenkwaardigheden I]

Is. An. Nijhoff, *Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland door onuitgegevene oorkonden opgehelderd en bevestigd*. Tweede deel (Arnhem, 1833). [Gedenkwaardigheden II]

Is. An. Nijhoff, *Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland door onuitgegevene oorkonden opgehelderd en bevestigd*. Derde deel (Arnhem, 1839). [Gedenkwaardigheden III]

L.A.J.W. Baron Sloet, *Oorkondenboek der Graafschappen Gelre en Zutphen tot op den slag van Woeringen, 5 juni 1288* ('s-Gravenhage, 1872). [OGZ]

J.J.S. Baron Sloet e.a., *Register op de leenaktenboeken van het vorstendom Gelre en graafschap Zutphen*. Het kwartier Nijmegen (Arnhem, 1924). [Leenaktenboeken-5]

M.J. Waale, *De Arkelse oorlog, 1401-1412. Een politieke, krijgskundige en economische analyse* (Hilversum, 1990). [Arkelse oorlog]

Johanna Maria van Winter, *Ministerialiteit en Ridderschap in Gelre en Zutphen* (Groningen, 1962). Bijdragen van het instituut voor middeleeuwse geschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht. Deel XXXI. [Ministerialiteit]

Internet

Registers van de Hollandse grafelijkheid, 1299-1345. Bewerking van ruim 3.500 oorkonden openbaar te raadplegen op de website van het Huygens ING (www.huygens.knaw.nl).

Repertoria op de leenkamers. Alle bewerkingen (repertoria) van leenkamers, ook de niet gepubliceerde, zijn voor iedereen openbaar te raadplegen op de Hollandse Genealogische Databank (www.hogenda.nl).

Afkortingen

AGH	Archief Graven van Holland
HHA	Heerlijheidsarchief
HUA	Het Utrechts Archief
NA	Nationaal Archief